

Jan Kořenský

K článku *Od školské spisovnosti ke standardní češtině: reakce na výzvu k diskusi*

On the article *From school-imposed literary norms to Standard Czech: A reaction to the call for discussion*

ABSTRACT: The author agrees with the need to discuss the problems surrounding the functional stratification of contemporary Czech expressed in the article by F. Čermák, P. Sgall and P. Vybíral (2005). He requests that this discussion take place with maximum effort made to achieve theoretical precision, within a framework of possibilities without a priori ideologizing and in a truly dialogic manner. In this sense, the author provides several suggestions. Above all it is necessary for the differences of opinion originating from varying interpretations of Czech national history to be mutually elucidated, but it is especially necessary to clarify the mutual relationship between the differing methodological points of departure from a purely linguistic perspective. If we are to substitute the previously existing traditional conceptual schemes based on the term 'literary language' with a scheme centered around the term 'standard', it is necessary to do so in a thorough, consistent and structured manner.

Existuje několik způsobů, jak reagovat na stať F. Čermáka, P. Sgalla a P. Vybírala *Od školské spisovnosti ke standardní češtině*. Ten nejobvyklejší je, podobně jak činí autoři, v podstatě monologicky a „absolutně“ vyložit vlastní názory. Protože však já sám a mnozí další tak při různých příležitostech učinili již mnohokrát a ke skutečnému dialogu to nevedlo, zdá se vhodnější použít postupů, které pracovně označím jako postupy blízké textové kritice. Projdu text od začátku do konce a budu se tázat, jak a o čem vypovídá.

V prvním odstavci se dovídáme, že jde o zásadní článek. Zásadní článek chce upozornit na „obtíže dnešní situace češtiny“, na „nepřiměřenost některých aspektů lingvistické a pedagogické péče o ni“, přičemž jde o to, „jak češtině k překonání jejích obtíží přispět a posílit ji“. Z prvního odstavce se tedy dovídáme, že „situace češtiny“ (mohlo by toto spojení znamenat něco jako tzv. jazykovou situaci) má obtíže, dále že sama čeština má obtíže, přičemž její obtíže nesou rysy jakési slabosti, protože je řeč o případném jejím (češtiny) posílení. Dále se dovídáme, že někdo o ni (patrně jak o situaci češtiny, tak i o češtinu samotnou) lingvisticky a pedagogicky nepřiměřeně pečuje. Máme tedy co do činění s existencí nějakých subjektů (situace češtiny, čeština), které jsou zároveň objekty působení nějakých blíže neurčených subjektů. Ani obtíže, ani slabost, ani nepřiměřenost zatím nijak vymezeny nejsou.

* Z dosud obdržených reakcí na článek F. Čermáka, P. Sgalla a P. Vybírala *Od školské spisovnosti ke standardní češtině: výzva k diskusi* (*Slovo a slovesnost*, roč. 66, č. 2, s. 103–115) otiskujeme v této rubrice dva příspěvky, a to v pořadí, v jakém byly redakci odevzdány. *Red.*

Druhý odstavec připomíná funkční a vývojové vztahy mezi psaným a mluveným jazykem, o nichž vedle lingvistické literatury existuje i literatura psychologická, psycholingvistická a v neposlední řadě především filosofická.

Ve třetím odstavci se vychází z primárnosti a bezpříznakovosti mluvené „podoby jazyka“. Patrně to má mít nějakou souvislost s takovými strukturalistickými pojmy, jako je lišení primárních a sekundárních funkcí, příznakové nebo bezpříznakové užití jazykového prostředku. Co užití těchto termínů má znamenat v dané souvislosti, lze jen těžko zjistit. Naopak velmi důležité je spojení „mluvená podoba jazyka“. Znamená to axiomatizaci názoru, že jazyk – v našem případě čeština – je jeden a má dvě podoby. Následuje skok z opozice psanost – mluvenost do opozice spisovnost – nespisovnost. Není třeba snad ani dovozovat, že jde o krok naprosto nekorektní. Jestliže nezaujmeme jasné obsahově konceptuální stanovisko ke vztahu obou opozic, jestliže na tomto základě neřekneme, která z těchto opozic má dominantní postavení ve schématech funkční klasifikace národního jazyka, neřekneme o svých názorech nic podstatného ani srozumitelného (srov. Kořenský, 1994a). Dále se dovídáme, že dnešní doba je otevřená a jakýkoli diktát je v ní „jevem silně příznakovým, těžko přijatelným“. Připusíme, že lekce z teorie svobody a otevřenosti je vždycky na místě a že takových lekcí není nikdy dost, ale tady jde spíše než o teorii svobody o to, že se jazyk nemá reglementovat, standardizovat a unifikovat, nadto ještě ostře a nesnášenlivě. Zde bych chtěl souhlasit, ale potřebuji si několik věcí nejprve ujasnit: především jazyk je abstraktní pojem, to, co je předmětem oněch případně zavrženíhodných aktivit, je řečová činnost společenského člověka jako jev empiricky uchopitelný a evidentní. Dále bychom potřebovali vědět, jak se ona zavrženíhodná slova mají ke klasickým pojmům jazykové kultury a teorií jazykové správnosti, jako je kodifikace opírající se o poznání příslušných norem, o chápání funkčnosti jako kritéria správnosti atd. Musím vědět, zda v dnešní otevřené společnosti jsou zavrženíhodné jakékoli, tedy i takto založené intervence do řečového chování daného jazykového společenství. (Předpokládám, že odpověď na tuto otázku je obsažena v odstavci následujícím – čtvrtém, soudím, že právě z tohoto odstavce plyne odmítnutí veškerých, tedy i takto založených intervencí do procesů řečové činnosti. To je informace velmi významná, protože by měla zakládat způsob dalšího uvažování v rámci statí.)

Nelze přehlédnout ještě jeden terminologický problém: ten, kdo pracuje s termínem standard, by neměl užívat termínu standardizace pouze ve smyslu (institucionalizovaná) intervence do procesů řečové činnosti.¹

Následuje pak další terminologický skok – rovnou do pravidel pravopisu. Dobrá – stejně jako řečí o svobodě, tak i kritiky posledních pravidel pravopisu zřejmě podle autorů není nikdy dost. Neměl bych snad ani připomínat, že kodifikující intervence se netýkají pouze pravopisu, což ostatně autoři potvrzují tím, že v tomtéž odstavci tiše přejdou k úplnému chápání kodifikačních aktivit, viz spojení „co a jak se vlastně má v jazyce užívat“. Po mém soudu v určitém rozporu s obsahem odstavce čtvrtého autoři konstatují, že v současné době ve srovnání s minulostí jsou již příznivější podmínky

¹ Z tohoto hlediska srov. podrobněji Kořenský, 2002.

k realizaci klasických cílů Pražské školy v této oblasti. Jinak nejsou ovšem důvody s obsahem tohoto odstavce nesouhlasit.

V pátém odstavci je zmíněn další klíčový problém: je to otázka desideráta „dosáhnout náležitěho uplatnění spisovné normy v ústní komunikaci“. Historicky tu tato idea nepochybně byla – má dvojitou rozsahovou platnost: je to možné chápat tak, že české jazykové společenství přejde postupem času k tomu, že bude uskutečňovat veškerou mluvenou komunikaci v podobě kodifikátu zvaného hovorová čeština. Tato představa nejen je, ale vždy byla nereálná. Užší pojetí znamená, že se bude alespoň veškerá oficiální a veřejná mluvená komunikace uskutečňovat právě v podobě hovorové češtiny, přičemž by to mělo smysl v obou případech jedině tehdy, jestliže by tento stav byl výsledkem procesů ustalování mluvenostních norem bez potřeby výrazných institucionálních intervencí. Vývoj však nedává za pravdu ani této „mírnější“ představě.

A právě tady je klíč k tomu, že se nemůžeme domluvit. Jsem přesvědčen, že ti, kteří hledají příčiny tohoto „nezdaru“ spisovné češtiny vůbec a hovorové zvlášť, ti, kteří hledají „viníky“ (národní obrození vůbec, Dobrovský zvlášť), ti, kteří tento problém nadsazeně politizují a ideologizují (syndrom národního údělu), se dopouštějí určité logické chyby. Mají tendenci v podstatě přiznat spisovné češtině charakter funkční univerzality (a právě to bylo primárním motivem výše uvedených desiderátů) a chtějí toho dosáhnout jednak tím, že někoho odhalí jako viníka nesprávně nastavené psané češtiny a mluvené češtiny veřejného a oficiálního styku v minulosti (to ovšem nepomůže), jednak tím, že budou psanou i mluvenou češtinu oficiálního a veřejného styku „okysličovat“ dávkami češtiny obecné. Že setrvávají na pozici funkčního univerzalisumu, je dobře doloženo úsilím, které věnují v řadě dřívějších prací dokazování tzv. nenapsatelnosti těch nebo oněch řečových jevů. Naproti tomu ti, kteří považují způsob, jak se utvářela (nepochybně i byla utvářena) novodobá čeština, za historický fakt, s jehož výsledkem a důsledky je třeba se smířit, hájí tezi, že psaná spisovná čeština a tzv. hovorová čeština je pouze jedna z existenčních forem národního jazyka, nevyznačuje a nemá se tedy vyznačovat funkční univerzalitou.² Je tu přítomen i další paradox: Ti, kteří vidí příčinu „obtíží“ a „slabosti“ současné češtiny v jejím historicky nesprávném intervenčním nastavení, zahrnujícím kodifikační aktivity od národního obrození až po působení teorémů Pražské školy, ostře kritizují reglementace jako princip, který se na nežádoucím stavu věci historicky podílel. Sami však potřebují k dosažení svých cílů právě takové procedury.

O tom ostatně svědčí i způsob dalších úvah. Požadavek volit „standard funkční, účelný a pružný“ není nic jiného než výstižné připomenutí kodifikačních zásad klasické Pražské školy. (Srov. odstavec šestý.) Vedle toho ovšem udivuje stesk, že „nemůže ... být kodifikovaná forma češtiny pevně na dlouho daná jako u jazyků jiných“. Jsou-li takové jazyky, pak nepochybně u nich uplatňované kodifikační procesy nemají mnoho společného s pražskou tradicí, nebo se řečová praxe od teorie velmi liší, zvláště jde-li o jazyky s široce multikulturní funkcí, o jazyky mezinárodního styku, tedy o tzv. velké jazyky.

² Srov. Kořenský, 1996.

Výklady v části 2 (Spisovnost a standard) po mém soudu dobře ilustrují to, co jsem výše napsal na motivy obsahu odstavců pět a šest. Zastavme se přesto u teze, že „spisovná norma má své slabiny“. Co to vlastně znamená: říkáme-li norma a myslíme norma, pak kritériem tohoto soudu může být jedině zjištění, že i v těch komunikačních situacích, ve kterých české jazykové společenství užívá a očekává užívání spisovného kodifikátu, tento kodifikát funkčně selhává. Netvrdím, že tomu tak v žádném případě není, a plně se ztotožňuji s autory stati, že tady potřebujeme kvalifikované sociolingvistické výzkumy a průzkumy. Myslím, že opravdu v dané situaci bez nákladných a náročných výzkumů a průzkumů příliš nepokročíme ani teoreticky. I na tomto místě však znovu připomínám: nedomluvíme se, zda má, nebo nemá spisovná čeština své slabiny, zůstaneme-li jedni na pozici jejího funkčního univerzalizmu a druhí nikoli.

Ke třetímu odstavci části 2: Jistě se shodneme, že nadřazovat velmi nekomplexně (tj. tvaroslovně, ortograficky) chápanou spisovnost všem ostatním hodnotám úspěšné komunikace je nedobré. Tady je ostatně dostatečný důvod, proč autoři užívají v negativním smyslu spojení „školská spisovnost“.

Čtvrtý odstavec části 2 by už nebylo třeba podrobněji komentovat – jde o výše a mnohokrát i jinde komentovaný „pláč“ nad národním obrozením,³ jakožto jevem zavřenímhodným. Nebudiž považováno za ironii, jestliže řeknu, že na tom něco je: ne být tohoto ekonomicko-sociálního – nikoli tedy primárně nacionálně-ideologického – procesu, problém zvaný čeština by opravdu už nebyl. Důležitější je však konstatovat, že výroky typu „[s]oučasné češtině bylo v historických podmínkách 19. století znemožněno vytvořit souvislou neformální hovorovou vrstvu“ jsou příkladem jednostranné ideologizace dějin. Chceme-li jako lingvisté společně pochopit důsledky historického vývoje v přítomnosti, nemůžeme se omezit na to, že se rozdělíme do disjunktních ideologických seskupení. K argumentačnímu instrumentáriu názorového okruhu autorů stati Od školské spisovnosti ke standardní češtině nepochybně patří:

a) postavení české národní společnosti v druhé polovině 17. a v 18. století nebylo deficitní,

b) ani čeština té doby nebyla systémově nijak deficitní, případné omezení funkčního spektra češtiny té doby (čeština přestala plnit řadu podstatných funkcí v oblasti veřejné, oficiální a společenské komunikace) nemělo žádný vliv na její systémové kvality,

c) psaná, literární čeština uplatňující se převážně jen v oblasti stylu věcného a ideologicko-propagandistického splňovala předpoklady pro to, aby na ni plynule navázala čeština století devatenáctého.

Ale vraťme se k otázce „[znemožnění] vytvořit souvislou neformální hovorovou vrstvu“. Není mi jasné, co to je „souvislá neformální hovorová vrstva“. Pokud máme na mysli mluvu vrstev, které zcela kontinuálně užívaly češtiny při realizaci všech svých komunikačních potřeb v rámci svého etno-sociálního prostředí (tedy mluvu tzv. lidových vrstev), pak tu tato kontinuita trvala a trvá. Pokud máme na mysli mluvu aristo-

³ Skutečnosti, že u nás jsou někdy úvahy a diskuse o vývoji funkční stratifikace češtiny a s tím spojených problémů kodifikačních spíše cestou k výkladu národních dějin, než že by různé možnosti výkladu národních dějin představovaly kontext posuzování tohoto vývoje, jsem věnoval pozornost zejména v těchto textech: Kořenický, 1992, 1994b, 1997, 2004.

kracie a vyšších vrstev měšťanských, pak tato mluva zanikla spolu s faktickým zánikem těchto česky cítících vrstev v druhé polovině 17. století, nikoli tedy v 19. století.

K sedmému odstavci části druhé: Oscilační procesy výzkumy nepochybně prokazují. Právě proto je lépe tyto procesy studovat, respektovat jejich oscilační charakter, nenahrazovat „sen“ o vplývání veškeré komunikace do vod původní spisovnosti „snem“ o podobném postavení obecné češtiny. Nepředstavujme si ji jako moře, do něhož nepochybně pod vedením zcela demokratických reglementací v rámci otevřené společnosti vplyne komunikace spisovná (nejen mluvená, ale i psaná!), nadnářeční i nářeční. Vzdejme se vyjadřování o slabosti, znetváření, úpadku toho či onoho útvaru národního jazyka. Nemůžeme na jedné straně aplaudovat ironizujícímu heslu o tom, že „je-li národ v úpadku, nemůže neupadat i jeho jazyk“, a zároveň zjednodušeně mluvit o úpadku moravské nářeční mluvy. Právě moravská různorečí jsou krásným důkazem toho, že jde o pozoruhodné oscilační procesy, které nemají nic společného s nějakým jednoduše modelovatelným vývojem odněkud někam.⁴ I procesy stírání, vyrovnání nejmarkantnějších hláskoslovných a tvaroslovných znaků jsou oscilativně vázány na komunikační situace, četná syntaktická, frazeologická a především fonologická specifika (zvláště pokud jde o soubor jevů, které označíme jako fonologii promluvy) neupadají. Přijměme, že právě tak jako je „znetvářenou“ spisovnou psanou češtinou napsáno mnoho cenných textů vytvářejících kulturní bohatství, tak podobně „neukázněný“ fenomén moravských různorečí je kulturní statek nemalé hodnoty. – Když už v tomtéž odstavci mluvíme o regionálních rozdílech mezi progresivní a regresivní znělostní spodobou, neměli bychom to nazývat moravskou shodou, to bychom se nedomluvili ani se svými studenty.

V dalších výkladech autoři řeší pluralitu diskurzů diferencovaných situačně, sociálně, sémanticky, pragmaticky i ve vlastním smyslu řečově pluralizací termínu standard. Není důvod nesouhlasit, zvláště kdyby to umožnilo zpřesnit „místa“ (tedy typy diskurzů), do kterých budou „mířit“ pozitivně chápané kodifikační zásahy. Jde o to, aby to obecné „říkáme/píšeme to a to“ bylo nahrazeno nějakým „jestliže komunikujeme v takové a takové situaci, na takové a takové téma, ..., pak je (nej)vhodnější, abychom...“ Nemohu se však zbavit přesvědčení, že při stratifikaci standardů, která by nás mohla zbavit opravdu již značně konotativně zatíženého termínu spisovnosti (o tom viz dále) a navíc nám usnadní mezinárodní komunikaci směrem na západ, je účelné vyjít z opozice psanost – mluvenost. Pomůže nám to např. právě při řešeních úloh z části 4 (Stupňovitost přechodu) a 5 (K povaze kodifikace v tvarosloví). Necháme-li stranou to, co bylo řečeno výše, že totiž je „nestylové“ odmítat intervence ve prospěch tradiční spisovnosti a zároveň pořizovat intervenční seznamy v její neprospěch, musí být jasné, zda platí tato „doporučení“ i pro komunikaci psanou, nebo pouze pro veřejnou komunikaci mluvenou. V prvním případě jsou asi i jevy (i) uvedené v části 4 těžko přijatelné, v druhém pak se budou nůžky mezi psaným a mluveným standardem stále více rozvírat, což by – rozumím-li autorům správně – mělo pro ně být těžko přijatelné.

Výklady v částech 2 (Spisovnost a standard; závěrečné dva odstavce) a 6 (Standard a obecná čeština) naznačují, že terminologická soustava ve stati navrhovaná má četná

⁴ Srov. podrobněji v Kořenský, 1998.

úskalí. Je třeba opět přistoupit k postupům „textové kritiky“. Nepochybně již z názvů kapitol je, že autoři chtějí podržet tradiční soustavu termínů a doplnit ji pluralizovaným termínem standard. Podívejme se, zda to je možné a jaké to má důsledky.

Podle autorů statí je klíčem k řešení situace anglosaský pojem standard „(odlišný od pojmu *literary language*), chápaný jako širší, to znamená se zahrnutím přechodného pásma i územních a generačních, ale zejména funkčních a stylových rozdílů, zvláště pak diapazon mezi psaným a neformálním mluveným jazykem“ (desátý odstavec části 2). Není třeba snad ani dokazovat, že v české lingvistice obvyklý termín spisovný jazyk nepostrádá všechny právě uvedené vlastnosti. Jde tudíž spíše jen o změnu terminologickou, nikoli pojmovou. „Vymezení standardu by se mělo zakládat na skutečných datech, znalosti úzu (...) a na znalosti většinových preferencí mluvčích.“ S tím lze jen souhlasit – opět to ostatně nepředstavuje vzhledem k teorii spisovného jazyka žádný podstatný distinktivní rys. Důležité je zjištění, že „standardů je víc“, neboť nejde jen o jednu normu. Ponecháme pro tuto chvíli stranou určité napětí spočívající v tom, že se střídavě argumentuje termínem úzus a norma, a přihlédneme k tomu, že (patrně) kritériem vzájemného lišení standardů bude různost cílů, úzu, situace. „...ten, o kterém tu je řeč, zahrnuje neoficiální, běžnou písemnou i ústní komunikaci. Tento standard tedy stojí funkčně vedle oficiálního a formálního písemného standardu (uplatňovaného v ústních projevech jen sekundárně a okrajově)...“ Zatím je tedy řeč o dvou standardech, které jsou vymezeny napříč psaností a mluveností, přičemž jeden je spíše mluvený, druhý spíše psaný. V dalším výkladu (srov. jedenáctý odstavec části 2) je však užít termín rozhovor, u kterého se musíme opět zastavit. Může tu být užít ve smyslu pojmu diskurz, pak by to nebyl jen mluvený projev, může jít ovšem o užití ve smyslu mluvený dialog, pak už další úvahy patří mluvené komunikaci, ačkoli o několik řádků výše byly oba standardy zavedeny napříč mluveností a psaností. Z obsahu následujícího (dvanáctého) odstavce lze usoudit, že jde o mluvenou komunikaci, neboť se tam objevuje termín mluvený standard (je to jeden z již zavedených, nebo nějaký další?). Čteme, že zavedení tohoto (?) „standardu by pomáhalo podporovat celistvější, souvislejší hovorovou vrstvu jazyka“. Necháme-li opět stranou, co tu znamená sloveso podporovat, je zřejmé, že k dosud zavedeným termínům přibývá další – hovorová vrstva jazyka.

Následující odstavec (třináctý, závěrečný odstavec části 2) je významný. Vedle terminologických nejasností (ne-li pochybení), přináší významné podněty. Nejprve však k nejasnostem: Spojení „Vlastní kodifikace (soubor pravidel)“ vyvolává dojem, že autoři považují termín pravidlo za jev, který se do řečové činnosti dostává výlučně kodifikační činností, nikoli za noetický prostředek reflektující strukturálně funkční vlastnosti řečové činnosti samotné. Přínosem tohoto odstavce je však něco jiného: Zaznívá tu doporučení, aby se kodifikační aktivity orientovaly „jen na malé jádro“ jevů. Dá se to zpřesnit ve dvojím smyslu: jednak se to může týkat jen jistých složek systémových předpokladů více – ne-li všech – rozlišovaných standardů, jednak to může být chápáno jako kodifikační zaměření jen na některý ze standardů, avšak v plném rozsahu jeho systémových předpokladů. Myslím, že právě tato idea si zasluhuje další společné promýšlení a propracování – bez toho, zda se hlásíme ideologicky k tomu nebo onomu „proudu“.

Příspěvek k diskusi o termínu standard nalezneme i v oddíle 6 (Standard a obecná čeština). S obsahem této části je třeba souhlasit, ve stručnosti postihuje základní rysy postojů nositelů a uživatelů češtiny v široce sociolingvistickém smyslu. Opět je to oblast, které jsme výzkumně a průzkumně hodně dlužni. Z našeho hlediska je však důležitý sám fakt, že se hledá vztah mezi standardem (kterým?) a obecnou češtinou, právě tak, jako se hledal vztah mezi standardem a spisovností v části 2. Znamená to, že autoři stati chtějí zachovat tradiční funkčně stratifikační pojmosloví založené na opozici spisovnost – nespisovnost se všemi jeho rozpory, které již byly mnohokrát připomenuty? Spočívají v tom, že termíny spisovná čeština, hovorová čeština, obecná čeština, interdialekty, dialekty sugerují představu jakýchsi systémově „úplných“ jazyků langueového typu, i když se pochopitelně zároveň připomíná existence významného invariantu vyjadřovacích prostředků. Problémem tradiční terminologické nomenklatury je ovšem i to, že se v ní objevují spojení typu běžně mluvený jazyk, jazyk běžně mluvených projevů, běžně mluvené projevy apod., které „podle okamžité potřeby“ unikají z „langueové“ dimenze do dimenze „parolové“.⁵ Jestliže má při zachování této tradiční terminologické nomenklatury být zapojen termín standardy, je třeba vyslovit zásadní námitku: když standardy jen rozmnoží tradiční nomenklaturu, pak celou situaci pouze zneprůhledníme. Jestliže však standardy budou chápány jako typy řečového chování diferencovatelné z hlediska cílů, záměrů, situačních okolností produkce a recepce komunikátů, pak budou nepochybně přínosné. Budou přínosné dokonce do té míry, že lze považovat (tradičně řečeno) jazyk (raději však předpoklady řečového chování) za komplex referenčně, funkčně synonymních podmnožin vyjadřovacích prostředků, funkčně interpretovaných teorií standardů. Ta pak může navazovat na klasické (později opuštěné) chápání národního jazyka jako souboru funkčních řečí, k nimž lze „dekonstruovat“ příslušné funkční jazyky. V tom případě onu tradiční nomenklaturu vůbec nepotřebujeme.

Po přečtení Závěrů soudím, že tato naposled uvedená pozice není autorům stati cizí. Spravedlivě budiž řečeno, že v závěrečných částech této stati dochází – spíše implicitně než explicitně – i k opouštění výše kritizované axiomatizované představy funkční univerzality spisovného jazyka. I to je zjištění pozitivní.

Stať byla samotnými autory označena za zásadní článek a obsahuje výzvu k diskusi. Zdá se, že chce vyvolat zásadní změnu našich postojů v oblasti teorie i praxe funkční stratifikace češtiny, teorie i praxe jazykové kultury i jazykového vzdělávání. Tento můj text chtěl přispět k tomu, aby tak bylo učiněno explicitně a metodologicky čistě.

A nakonec omluva autora tohoto textu: Uvádím v poznámkách a tudíž i v Literatuře jen a v takovém množství své práce prostě proto, že v nich jsou podrobněji vyloženy ty názory, které v této polemické stati zastávám.

⁵ Chceme-li hledat skutečně novou, adekvátnější pojmoslovnou soustavu, nikoli pouze aplikovat prostředky převzaté z jiných, často výrazně odlišných jazykových situací, nevyhneme se patrně dvěma krokům: 1) Rozhodnout se, zda budeme předpokládat pojmosloví „langue-parolového“ typu, a pak ho ovšem budovat opravdu důsledně, nebo 2) řešit věc jako problém řečového chování, klasicky formulováno jako výzkum soustavy funkčních řečí bez mechanické derivace „odpovídajících“ funkčních jazyků. Srov. k tomu Kořen-
ský, 1993, 1996.

LITERATURA

- ČERMÁK, F. – SGALL, P. – VYBÍRAL, P. (2005): Od školské spisovnosti ke standardní češtině: výzva k diskusi. *Slovo a slovesnost*, 66, s. 103–115.
- KOŘENSKÝ, J. (1992): *Komunikace a čeština*. Jinočany: H&H.
- KOŘENSKÝ, J. (1993): Sociálně-historické podmínky vývoje češtiny jako národního jazyka. In: S. Gajda (ed.), *Języki słowiańskie wobec współczesnych przemian w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*. Opole: WSP im. Powstańców Śląskich, s. 97–102.
- KOŘENSKÝ, J. (1994a): Dimensionen der Beziehung von Schriftlichkeit und Mündlichkeit der sprachlichen Kommunikation. In: S. Čmejrková – F. Daneš – E. Havlová (eds.), *Writing vs Speaking: Language, Text, Discourse, Communication*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, s. 187–192.
- KOŘENSKÝ, J. (1994b): Metodologičeskíe voprosy analiza češskogo kak nacional'nogo. In: *Jazyk – kul'tura – etnos*. Moskva: Nauka, s. 61–66.
- KOŘENSKÝ, J. (1996): Komunikační úspěšnost a spisovnost v různých typech řečových aktů. In: R. Šrámek (ed.), *Spisovnost a nespisovnost dnes: Sborník příspěvků z mezinárodní konference Spisovnost a nespisovnost v současné jazykové a literární komunikaci, Šlapanice u Brna 17.–19. ledna 1995*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, s. 43–47.
- KOŘENSKÝ, J. (1997): O hodnotách pražského funkcionalismu, jazykové kultury a o češtině včera a dnes nekonvenčně. *Slovo a slovesnost*, 58, s. 35–42.
- KOŘENSKÝ, J. (1998): Metodologické problémy porovnávání vývoje a synchronní dynamiky současných slovanských jazyků. *Slavia*, 67, s. 99–106.
- KOŘENSKÝ, J. (2002): Pojem standardizace. In: K. Gutschmidt (ed.), *Möglichkeiten und Grenzen der Standardisierung slavischer Schriftsprachen in der Gegenwart: Beiträge zur Konferenz der Internationalen Kommission für Slavische Schriftsprachen, Dresden 25.–28. Oktober 2000*. Dresden: Thelem, s. 112–122.
- KOŘENSKÝ, J. (2004): Dobrovský a současné diskuse o problémech funkční stratifikace češtiny. In: V. Vavřínek – H. Gladkova – K. Skwarska (eds.), *Josef Dobrovský: Fundator studiorum slavicum: Příspěvky z mezinárodní vědecké konference v Praze 10.–13. června 2003*. Praha: Slovanský ústav AV ČR, s. 439–443.

Katedra bohemistiky FF UP
Křížkovského 10, Olomouc
<korensky@ujc.cas.cz>